

bo; in vender vse te reči in vsaka mast in olje in smôla in morde še sto in sto družih reči obstojé le iz kislica, vogelca in vodenca. Kakó močno so pa vse te reči po svojih lastnostih med seboj različne! Tó nanese drugačna primera teh tréh pervín, po kateri so zložene. Takó je zamogla neskončna vsigamogočnost Bôžja iz malo enacih pervín, le primero med njimi premenovaje, na tavzente med seboj in tedej po njih lastnostih različnih reči vstvariti.

Kakó pa neki zamore kemikar to ali uno reč v nje obstojne dele ali pervíne razkrojiti ali ločiti? To ne gré tukej kmetovavcam na dolgo in široko razlagati; zadosti je, če se jim réče, de take dela so večkrat dolgoterpne in sitne, de potrebujejo veliko vednosti, iskreniga uma, bistriga očesa, veliko vmetovnosti in skuševanja, in nedopovedljivo velike marljivosti in skerbí. Učeni so iz lepe radovednosti in z neprenehljivo stanovitnostjo, narávo pri nje skrivnih delih oblezovaje, marsikaj zapazili, kar jim pri takim ločenju na hvalo pride. Za take opravila ima kemikar zlo čiste steklenaste ali porcelanaste posode, še tanjši vázice, kakor gré za cekine vagati i. t. d. Od tega, kar hoče v pervíne krojiti, vzame v majhni meri in teži, de ima vse pod očmi, de mu nič ne uide, in de nič ne zgubi.

Večkrat naredí kak zlečik; to je neko ločenje iz debeliga; takó ima zlečik in ostanik; taki zlečki so lój, maslo, vinocvet, cukér, vse rastlinske olja, farbe, smôle i. t. d. Če denes tri bokale jesiha v skledo na hud mraz zmerzniti, koj boš dva zlečka imel; vóda se ti iz jesiha vkup zleče v léd, tega verzi proč; jesihokisloba pa, ki se ti je iz vóde zlekla, shrani dobro zamašeno, za kako hudo omedlévco.

Kemikar razkroji mnoge reči v pervíne, ali jih stopivši, ali raztopivši, ali pa sožgavši; sploh znane rude kakor zlató, srebró, svine, kotlovino i. t. d. loči jih stopivši; živo srebró pa odgnavši ga kot žganje. Marsikaj se hitreji raztopí, če se popred stolče ali zmelje, kakor mnoga sol v vódi; takó stolčejo zlato rudo, in jo dobro mešajo z živim srebram, dokler se zlató v tem le ne raztopí; kadar je raztopljeno, veržejo zemljeno gluho rudo, ki na verh splava, proč, živo srebró pa odženó z ognjeno silo, de jim v posodi čisto zlató ostane; odgnani puh pa vlovijo in ohladijo, de iz njega živo srebró zopet nazaj dobé.

Če pa kdo hoče kako reč, jo sožgaje, razkrojiti, mora s posebno marljivostjo skerbeti, de mu nič ne odleti, de vse in čisto vjame. Kako reč v pervíne ločivši ne smé kar drobtince ne zapraviti ali zgubiti; od vsake mora tanjki odgovor dati, kam de je prišla; če tedej pol lóta loja, ga sožgaje, razkroji v kislic, vogelc in vodenc, morajo tudi te tri iz lojá dobljene pervíne vkup pol lóta vagati. Take reči grejo pri njih grozno na tanjko, — sicer bi kemikarji ne bili. De so tedej kemikarske dela mnogoverstne, je potem takim lahko razumeti.

(Dalje sledí.)

Odperto pismice na posestnike Dolskiga pašnika.

Z neizrečeno velikim veseljem smo slišali, de boste 280 oralov velik občni pašnik (gmajno, Lustthaler Gemeinweide) razdelili, ki Vam je dosihmal le malo malo odlegil in ki je bil nasproti še živa paša 150 letniga prepíra, ki vam je veliko denarja požerl. Glejte, ljubi

prijatli! to delo je očiten dokazik Vaše umnosti, Vaše prave kmetijske vednosti, s katerim si niste samó premoženja, ampak tudi veliko časti po celim Slovenskim pridobili. Posebna hvala gré c. k. Berškemu komisarju, gosp. Janezu Šnellerju, ki so nasprotne misli nekterih deležnikov ob kratkim zedinili in pravično reč práv po očetevo vpravili in dognali; pa tudi imena Janeza Levca, velkiga župana v Dolu, in pa Matija Šimenca, maliga župana iz Zaboršta, zaslužijo v zlate bukve zapisane biti, ki sta se po vsi svoji moči prizadevala, de je bilo 1400 goldinarjev v 14 dneh nabranih, s kterimi so Verhopoljci, Videmljanje in Zaborštanje tisti kos pravice, kteriga so Zajevšanje in Podgorjanci do tega pašnika imeli, odkupili. Slišali smo sicer, de nekteri iz poslednjič imenovanih vasí še nemalo nagajajo, pa sej bojo spoznali, de jim bo za njih pravico plačan denar veliko bolj odlegel, kakor pusta pašnja, na katero so dozdej svoje konje stradat gonili. De bi se takim kmetovavcam, ki še svojo živino na občne pašnike (gmajne) pošiljajo, vunder enkrat oči odperle in de bi spoznali, de živina na njih nič živeža ne dobí, de se le s praznimi lakotnicami okoli prepleta, razun tega pa še gnoj trati in marsiktero boleznin naleze, ktere bi ne bila steknila, ko bi bila v hlevu ostala! Razdeljenje občnih pašinj in njih sprememba v travnike, njive, gojzde ali verte je silno potrebna reč v naših časih zató, kér je več ljudi in živine na svetu. Tako ravnanje se pravi v kmetijstvu: s časam naprej iti, se po sedajnih potrebah ravnati in za svoj živež skerbeti. Zavoljo tega nej Vam bo očitna hvala Verhopoljci, Videmljanje in Zaborštanje! de ste svoj lastni prid spoznali in občni pašnik razdelili.

Vredništvo.

Žalostna povest iz Koroškiga.

Ljubljanske Novice so Lavantinski škofí pred dvema letama veselo oznanile, de preblagiga rojaka Krajske dežele, gospoda Franciška Kutnarja višjiga pastirja dobi; naj tudi žalostno povest oznanijo, de je dobriga višjiga pastirja zgubila, in de je zopet vdova. Na kvarterno nedelo, 8. Sušca 1846 blizo polnoči so milostlivi, prečestiti Lavantinski škof in knez, gosp. gosp. Franc Kutnar po dolgi bolezní v 53. leti svoje starosti umerli.

Rojeni v Šahmanzdolu, v fari svetiga Vida na spodnjim Krajskim so v leti 1816 novo mašo peli; so služili kaplan v Ljubljani per stolni cerkvi, in potem rajnimu prečestitimu škofu Gruberju Avguštinu, kteriga so iz Ljubljane v Salzburg spremili. Bili so slej korar viši stolne cerkve, in viši ogleda šol Salburžke viši škofije. V leti 1843 so Jih škofa Lavantinske škofije postavili in 3. Sušca 1844 škofa posvetili, ter so 14. Sušca 1844 v svojo škofijo došli.

Huda selitva po zimi čez visoke planine, nove skerbí in opravila so Jih toliko oslabile, de Jim ni več se ozdraviti bilo. Huda pljučna sušica je dobriga pastirja pod zemljo spravila. Bili so ljubi Bogu in ljudem; le kratko so per nas živeli, pa storili dobriga so nam veliko veliko; v slavi ostane per nas Njih spomin.

Slomšek.

Nekaj za premišljevanje o postu.

Kakó se je keršanska véra po celim svetu od perviga do sedajnega ali devetnajstiga stolétja po Kristusovim rojstvu razširjevala, bo mende vsaciga kristjana zvediti mikalo. Takó le, namreč: v pervim stolétju ni bilo več kot okoli 500,000 kristjanov; v drugim 2 milijona; v tretjim 5 milijonov, v četertim 10, v petim 16, v šestim 20, v sedmim 28, v osmim 30, v devetim 40, v desetim 50, v enajstim 70, v dvanajstim 72, v trinajstim 75, v štirinajstim 81, v petnajstim 100, v šestnajstim 125, v sedemnajstim 185, v osemnajstim 250,

in v sedanjim, to je, v devetnajstim stoletju je pa 260 milijonov kristjanov na svetu.

Proglas zastran noviga slovenskiga slovnika in slovnice.

(Konec.)

Lehkič kakega izmed mojih ljubih rojakov pri branju tega kalna misel obhája: iz takega druženja podnarečij bo pač zala mešanica!! O ne motite se, vsej je ravno to zberanje, pretresanje, občinjavanje, priméranje in druženje sprave iz podnarečij našemu slovenskemu jeziku potrebni brus (Časop. Česk. Mus. II. zvez. 1845. str. 319 — 321) in se po gotovih pravilih godí:

1) po občinsko-Slovenskem v podnarečjih od Rabe do Morja, ter od Celovca do Zagreba;

2) po staro-Slovenskem; akoravno je v naših starših knjigah tujine vse živo, so nam vémdar vselej obilni zaklad dobrega in pravega.

Vsem Slovánom tukaj ves vnet povém, da mi Slovenci imámo gledé na slovník in slovíco obílo blagá — le samo po deržélicah raztergani smo si eden drugemu dosihmal v znamenitih rečeh tuji bili.

3) po bližnjem južno-Slovanskim, čemur imámo obúdo svojih življev zahvaliti;

4) po ino-Slovanskem;

5) po staro-Slovanskem;

6) po tujih (sestrinskih) novih in starih jezikih;

7) in zadnjič po sanskritskem.

Po tem 7merem potu sem jaz vsako čerčko, besedo in pregibo našega razrečja izkušal, in sem takó svoj Slovensko-narodni slovník in primerjeno slovníco po etymologičkah in analogičkah pravilih spisal, da bi raznost v edinstvo spravil.

Nigdor si zató v skerbi ne bodi, da bi iz tega déla kaka mešanica postála, še menje kak nov neznán jezik; sicer ga uprašam: ako si pšenico smeti in plevela občiniš, ali očiščena pšenica nehá pšenica biti in ali se lépša ne vidi?

Ali se gdo novega boja bojí? V 20 létih se je dosta spremenilo; zdaj se ne prepiramo več za terme, ampak se le upiramo za resnico. Lepó k temu Českí Klacelj v „Počatkih“ str. VI. govori. — Ali da bi takovo moje délo naše sedanje mladičko pismenstvo kazilo? Oj Bog, oča vseh narodov, tega ne daj; rajši pero vsred pekla veržem in besédice od Slovenščine ne zinem! Duh, kakoršnji zdaj med domorodci iz Novic in drugih spisov diha, je v čest naši dobi ves pripraven, takošnje délo velikobolje k svoji koristi, v svoje oživljanje in pospésenje sprejeti: vsej to délo ni druga, kakor le télo tega duha! duha preiskávanja, ločenja, prebiranja, druženja, sloge, edinstva — resnice!

K slédnjemu še obljubim, da bo v tem délu prapopis, kakor so mi naj učenejši vojvode Slovanstva: gospodje Šafarik, Kolár, Kopitar (po Drju. Mikložíću), Dr. Gaj (po naročilu), in veliko družih glasovitih Slovincov svetovali ter vkažali, slovensko-organički.

Iz tega sestavka se vidi, koliko mi je na skerbi bilo, svojim dragim rojakom dopovédati, kaka je z mojim trdom; — ne zamolčím pak, da smo si Slovenci v slovníci naj bolje razločni in da me je tude ona zlo zlo skerbéla.

Da bi pak téh mojih beséd kdor za prazdne kvante ali celó za trepasto bahánje ne deržal, bi rad kaj več od tega govoril in nekoliko za poskušnjo dal, ko bi Novice tako, le za nektere Slovence zavzetno pisanje sprejemati mogle.

Kér pa tega od Novic po njih mnogoverstnem namenu terjati ne morem, vam, dragi Slovenci, le še samo to ob kratkem povém, da nam ni treba niti za slovník, še menje za slovníco tujine, ako le svojíno zvestó poiščemo, in de grobó grešite, če materinščino v nemar puščate, ter od pavovega perja razšopirjeni oponášate svoji stari vse česti vrédni materi ubožtvo, revšino, rodóst (Rauhheit). Le pridnih sinov je potreba, ki iščejo kar je pozabljenega, na svitlo dajajo, kar semtertje po kotih tičí, in kar iz tujščine dobrega najdejo, k domačim zakladom zalagajo.

V Frauheimu pri Marburgu 28. Prosénca 1846.
Oroslav Cafov.

Flejšmanova flora pohvaljena.

Visoko učen in mnogočasten botanikar, gosp. Dr. Hoppe, k. dvorni svetovavec in vodja botaniškiga društva v Ratisboni (Regensburg) je od gosp. Flejšmana v nemškem jeziku na svitlo dan in poslednjimu letopisu c. k. krajske kmetijske družbe perdjan spisek krajskih zeliš (floro) v nekim dopisu, kteriga smo brali, visoko povzdignil, rekoč: „Ihre treffliche Flora von Krain habe ich mit vielem Vergnügen durchgelesen und ich gratulire zu dem guten Eindrucke und dem allgemeinen Beifalle, den sie erhalten wird“. Ta častni razsodik visoko veljavniga možá le iz tega namena bravec Novic oznanimo, de bojo prepričani, de imamo od gosp. Flejšmana, pridniga nabiravca slovenskih zeljšinihimén, kedaj tudi dobro in natanjčno delo v slovenskim jeziku pričakovati.

Vredništvo.

Poslavljenje.

Presvitli Cesar so mnogospóštovaniga gospoda Antona Slomšeka, korarja, vikšiga šolskiga ogleda Lavantinske škofije i. t. d., po visokim sklepu od 3. tega mesca opáta in mestniga fajmoštra v Celji izvolili.

Zmes.

(Kaj je kupčijstvo?) Nek Francoz je od kupčijstva ali teržtva takole pisal: „Vsa vmetnost kupčijstva obstojí v tem, de kupčevavec za 3 gold. kupi, kar je 6 gold. vredno, in de za 6 gold. prodá, kar je 3 gold. vredno“.

Vganjka.

(Iz dveh besed.)

Žlahtno poprejšno po umni poslednji dobiš; Celó, prijatelj! po lanjskih Novicah poiš'. Jože.

Znajdba vganjke v poprejšnjim listu je:

Kosa, osa, os, o!

Žitni kup.	V Ljubljani		V Krajnju	
	14. Sušca.	9. Sušca.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače....	2	2	2	4
1 » » banaške....	2	13	2	12
1 » Turšice.....	1	16	1	20
1 » Soršice.....	—	—	1	43
1 » Rěži.....	1	37	1	43
1 » Ječmena.....	1	17	1	24
1 » Prosa.....	1	10	1	15
1 » Ajde.....	1	2	1	5
1 » Ovsá.....	—	51	—	54